

**İLKOKUL 1-4. SINIFLAR TÜRKÇE DERSİ ÖĞRENCİ
ÇALIŞMA KİTAPLARINDAKİ ETKİNLİKLERİN YARATICI
DÜŞÜNME BECERİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ ve SINIF
ÖĞRETMENLERİNİN BU ETKİNLİKLERE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

**Investigation of the Activities in the Primary School 1-4th Grades
Turkish Student's Workbooks in terms of Creative Thinking Skill
and Teachers' Views about These Activities**

Tolga ERDOĞAN¹

Özet

Bu araştırmada, ilkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisi açısından incelenmesi ve bu etkinliklere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İlkokul 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe dersi çalışma kitaplarındaki etkinlikler yaratıcı düşünme becerisi açısından “doküman incelemesi” yöntemiyle analiz edilmiştir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumlarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Araştırmada çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumları ve çeşitlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımı verilmiştir. Sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde elde edilen veriler ise tablolar haline getirilerek frekans dağılımları sunulmuştur. Araştırma sonucunda, ilkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında, yaratıcı düşünme gerektiren etkinliklere yeterli sayıda ve çeşitlilikte yer verildiği görülmüştür. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin genel olarak yarısından fazlasının çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumuna ilişkin olumlu görüşlere sahip oldukları ortaya konulmuştur.

¹ Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, tolgaerdogan.edu@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Türkçe dersi, öğrenci çalışma kitapları, yaratıcı düşünme

Abstract

This study aims to investigate the activities in the primary school 1-4th grades Turkish student's workbooks in terms of creative thinking skill. Qualitative research method was used in the study. The activities were analyzed with document analyze method. Also the primary school teachers' views about activities were determined. In the study frequency and percent range was presented about the case and kind of activities intended to creative thinking skill. The data which was obtained from interviews were presented as tables. According to the results, the workbooks have enough and various activities in terms of creative thinking skill. Also over the half of the teachers have positive views about activities.

Keywords: Turkish course, workbooks, creative thinking

GİRİŞ

Öğrenme-öğretme sürecinde belirlenen amaçlara ulaşabilmek ve öğrenilenleri daha kalıcı hale getirmek için çeşitli araç-gereçlerden yararlanılır. Bu araç-gereçlerden biri de ders kitabıdır. Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan kazanım, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış basılı bir öğretim materyalidir. Bu materyal ile öğrenme-öğretme sürecindeki etkinlikler belirli bir düzen içerisinde gerçekleştirilir.

Ders kitabı, öğretmene ve öğrencilere yol gösteren önemli bir kaynaktır. Ders kitabının kolay ulaşılabilir olması, tüm öğrenciler tarafından yaygın bir şekilde kullanılması, temalara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel zenginliği, öğrenci çalışma kitabıyla uyumu ve içerdiği ölçme-değerlendirme bölümleriyle önemi daha da artmaktadır (Göçer, 2010). Ders kitabı birçok derste en çok kullanılan öğretim materyalidir.

Türkçe dersinde de kullanılan araç-gereçlerin başında ders kitapları yer almaktadır. Özellikle Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerinin kazandırılmasında ders kitabı önemli bir rol oynar. Çünkü Türkçe derslerinde dil becerileri ders kitaplarında yer alan metinler ve bu metinlere yönelik yapılan etkinlikler yoluyla öğrencilere kazandırılır. Bu bağlamda, Türkçe ders kitaplarının öğrencilere dil becerilerini kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir.

Ülkemizde 2004 yılında yapılan program değişikliğiyle birlikte diğer derslerde olduğu gibi Türkçe dersinde de ders kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarından oluşan kitap seti uygulamasına geçilmiştir. Kitap seti uygulamasıyla birlikte ders kitaplarında metinlere ve bu metinlerle ilgili görsellere; öğrenci çalışma kitaplarında öğrencilerin dil becerilerini geliştirecek metinlere yönelik etkinliklere; öğretmen kılavuz kitaplarında ise ders ve öğrenci çalışma kitaplarının kullanımına yönelik açıklama ve yönlendirmelere yer verilmiştir.

Kitap setinde yer alan öğrenci çalışma kitapları öğrencilerin Türkçe dersinde belirlenen kazanımlara ulaşmaları bakımından oldukça önemlidir. Öğrenci çalışma kitabı, öğretim programlarında yer alan kazanım ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak öğrencilere yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen ünitelerle ilgili internet adresleri, okuma kaynakları ve diğer etkinlikleri kapsayan öğretim materyalidir. Öğrenci çalışma kitabı öğrencilerin ders öncesinde, ders sırasında ve ders sonrasında yapacağı hazırlayıcı ve pekiştirici etkinlikleri içerir (MEB, 2009).

Öğrenci çalışma kitapları, öğrenme ve öğretme sürecinde etkinliklerin bir düzen içerisinde gerçekleşmesine ve öğrencilerin

öğrendiklerini uygulayarak beceriye dönüştürmelerine zemin oluşturma gibi önemli işlevleri yerine getirmektedir. Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sınıf içinde veya bireysel olarak amacına ve anlamına uygun bir biçimde gerçekleştirildiği takdirde öğrencilerin belirlenen hedeflere ulaşmalarında önemli bir işlev görecektir (Göçer, 2007; Göçer, 2010).

Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında, öğretim programına uygun olarak öğrencilerin önceki öğrenmelerini ortaya çıkartacak, onları sonraki öğrenmelere hazırlayacak, metinle günlük yaşamları arasında ilişki kurmalarını ve temel dil becerilerini geliştirmelerini sağlayacak etkinlikler yer almalıdır. Ayrıca çalışma kitaplarında Türkçe programında yer alan temel becerileri geliştirecek etkinliklere yer verilmesi gerekir.

Türkçe dersi öğretim programında Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, problem çözme, araştırma, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, karar verme, metinler arası okuma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme gibi temel becerilere yer verilmiştir. Programın içerdiği öğrenme alanları ve kazanımlarla öğrencilerde bu temel becerilerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, Türkçe dersi çalışma kitaplarındaki etkinliklerle öğrencilerde geliştirilecek temel becerilerinden biri yaratıcı düşünmedir.

Yaratıcı düşünme, bilgide problemleri ve boşlukları görme, fikir ve hipotezler geliştirme; özgün fikir üretimi; fikirler arasındaki ilişkiyi görme; düşünce bileşenlerini geliştirerek yeni bileşimler elde etme; sonuç olarak bir tasarım ve öngörü yaklaşımıdır (Aktamış ve Ergin, 2006). Torrance'a (1962) göre yaratıcı düşünme boşlukların, sorunların

ve eksikliklerin farkında olma, bunlarla ilgili fikirler veya hipotezler oluşturma, sonuçlarını tartışma, mümkünse hipotezleri değiştirme ve yeniden sınımadır. Bu bağlamda yaratıcı düşünmenin tek bir yetenek olmayıp, çok sayıda yeteneği içerdiği söylenebilir (Öncü, 2003).

Yaratıcı düşünme, gerçekçilik, orijinallik, özgürlük ve yeni düşünceler arasında bir uyum kurma sürecidir. Başka bir deyişle yaratıcı düşünme, yeni düşüncelerin üretimini gerektiren ya da fikirler arasında farklı bağlantılar kurmayı gerektiren bilişsel bir süreçtir (Rao ve Prasad, 2009). Yaratıcı düşünme, farkında olarak ve bilinçaltında gerçekleşen, zihinsel işlemleri içeren dinamik bir etkinliktir (Yaman ve Yalçın, 2005). Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi onların akademik başarılarını da artırır. Diğer derslerle bağ kurmalarını kolaylaştırarak kalıcı öğrenmeye yardımcı olur (Sternberg, 2003).

Yaratıcı düşünen kişiler sürekli tahminlerde bulunurlar, çevresindeki olaylara eleştirel bir gözle bakarlar, meraklı ve kuşkucudurlar, kavramlar arasında değişik ilişkiler kurma çabasındadırlar, sorunlara farklı ve özgün çözümler getirirler, çevreyi sürekli gözlemlerler, esnek düşünürler ve zengin bir hayal gücüne sahiptirler (Piirto, 2009; Thorne, 2010). Yaratıcı düşünen kişiler konuya çok rahat motive olabilirler. Diğer kişilerden farklı düşünebilirler. Bu sayede kendilerine daha çok güvenirler ve bir işi tek başlarına yapabilmeye yönelik inançları pekişir. Çünkü yaratıcılık doğası gereği risk almayı gerektirir (Taylor, 2008).

Yaratıcı düşünmenin özü değişik fikirlere açık olmaktır. Öğrenciler genelde çevrelerindeki birçok olay ve durumu merak ederler. Kendileri için değişik olanı, farklı olanı bulmak ve bunları incelemek isterler. Bu tarz bir düşünme yapısına sahip olan öğrenciler yaratıcı

düşünmüş olurlar. Böylece ilişkisiz olan fikirleri zihinsel olarak ilişkilendirir ve olaylara farklı bakış açısından bakarlar (Bowkett, 2009).

Yaratıcı düşünme sadece doğuştan getirilen bir özellik değildir. Bu özellik Türkçe ve diğer derslerde oluşturulacak uygun eğitim ortamlarıyla geliştirilebilir (Emir ve diğerleri, 2004, 105–111; Emir, Erdoğan ve Kuyumcu, 2006; Yıldırım, 1998). Sınıfta oluşturulacak uygun bir eğitim ortamı öğrencilerin yeni bilgiler öğrenmeleri ve kendilerini geliştirmeleri için son derece önemlidir. Bu ortamda öğrencilerin kendilerini keşfetmeleri, deney yapmaları, sorgulamaları ve ortaya yeni bir ürün koymaları için öğrencilere özgürlük sunulması onların sadece yaratıcı düşünme becerilerine değil öğrenme yaşantılarına da olumlu katkılar sağlar (Eason, Giannangelo ve Franceschini, 2009).

Öğretmenin sınıf ortamında yaratıcı düşünmeyi teşvik edecek çalışmalara yer vermesi, sınıf ortamını buna göre düzenlemesi, öğrencilerin verdikleri cevapları desteklemesi ve onları daha farklı düşünmeye teşvik etmesi gerekir. Çünkü sınıf ortamının bu becerinin geliştirilmesine yönelik düzenlenmesi öğrencilerin cesaretlenmeleri açısından son derece önemlidir. Bu sayede öğrencilerin kendilerine güven duymaları sağlanarak yaratıcı düşünmeye motive olmuş olurlar (Rao ve Prasad, 2009).

Türkçe derslerinde dil becerileriyle ilgili yapılan etkinlikler öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemli rol oynar. Derslerde dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu etkinlikleri öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunarak yaratıcı düşünmeyi destekler. Böylece yaratıcı düşünme becerisi gelişen öğrenciler dinlediğini ve okuduğunu etkili bir şekilde anlamlandırır, duygu ve düşüncelerini sözel ve yazılı olarak rahatlıkla ifade edebilir. Bu bağlamda, öğrencilerin Türkçe derslerinde en çok kullandıkları araç-gereç olan öğrenci çalışma kitaplarında Türkçe dersinin geliştirmeyi amaçladığı temel becerilerden biri olan yaratıcı düşünme becerisine yönelik etkinliklere yer

verilmesi gerekmektedir. Bu etkinlikler programın hedeflediği yaratıcı düşünen bireylerin yetiştirilmeleri bakımından oldukça önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersinde okutulan öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikleri yaratıcı düşünme becerisi açısından incelemek ve bu etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim 1-4. Sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki yaratıcı düşünme becerisine yönelik etkinliklerin frekans ve yüzde dağılımı nedir?
2. İlköğretim 1-4. Sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki yaratıcı düşünme becerisine yönelik etkinliklerin çeşitleri nelerdir?
3. İlköğretim 1-4. Sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada “tarama modeli” kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2009). Araştırmada ayrıntılı ve derinlemesine veri toplama, katılımcıların bireysel algılarını, deneyimlerini ve bakış açılarını doğrudan öğrenme, mevcut durumları anlama ve açıklama amacıyla nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır

(Büyüköztürk ve diğ., 2009). Bu bağlamda araştırmada, ilkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabındaki etkinlikler yaratıcı düşünme becerisi açısından incelenmiş ve sınıf öğretmenlerinin bu etkinliklere ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Araştırma Alanı

Araştırmada, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında ilkokul 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitapları incelenmiştir. Ayrıca araştırmada MEB tarafından hazırlanan çalışma kitaplarını okutan sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Araştırmaya 12 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler amaçlı örnekleme yöntemlerinden “maksimum çeşitlilik örnekleme” yoluyla seçilmiştir. Bu örnekleme yönteminde amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmaya katılan öğretmenler Trabzon ili merkez, ilçe ve köy ilkokul okullarında görev yapan öğretmenler arasından seçilmiştir. Araştırmaya katılacak öğretmenler belirlenirken görev yaptıkları yerlerin ve sınıf düzeylerinin çeşitliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Öğretmenler araştırma süresince “Ö, numara” şeklinde kodlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Bazı Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Mesleki Kıdem	Okuttuğu Sınıf	Görev Yeri
Ö, 1	K	7 yıl	2	Köy
Ö, 2	E	21 yıl	4	Merkez
Ö, 3	E	12 yıl	1	İlçe
Ö, 4	K	16 yıl	2	Merkez
Ö, 5	K	27 yıl	3	Merkez
Ö, 6	K	11 yıl	4	İlçe
Ö, 7	E	19 yıl	2	İlçe
Ö, 8	K	8 yıl	1	Köy
Ö, 9	K	10 yıl	4	Köy
Ö, 10	E	9 yıl	3	İlçe
Ö, 11	K	14 yıl	1	Merkez
Ö, 12	E	17 yıl	3	Köy

Tablo 1'deki verilere göre araştırmaya katılan öğretmenlerin sayıları cinsiyet açısından birbirine yakındır. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri 7 ile 27 yıl arasında değişmektedir. Araştırmaya her sınıf düzeyinden üçer öğretmen katılmıştır. Görev yerleri açısından ise öğretmenlerin merkez, ilçe ve köy olmak üzere farklı yerlerde görev yaptıkları görülmektedir.

İncelenen Öğrenci Çalışma Kitapları

Araştırmada incelen öğrenci çalışma kitapları, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında ilkököl 1-4. sınıflar Türkçe dersinde, ders ve öğretmen kılavuz kitaplarına paralel olarak kullanılan kitaplardır.

Kitaplar, MEB tarafından oluşturulan komisyonlar tarafından hazırlanmış ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanarak kabul edilmiştir. Kitaplarda dördü zorunlu, dördü seçmeli olmak üzere toplam 8 temadaki metinlere yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Ayrıca her temada dört metne yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Birinci sınıf öğrenci çalışma kitabında ise ilk okuma yazma sürecinden dolayı sadece 4 temaya yönelik etkinlikler yer almaktadır. İncelenen birinci sınıf kitabında 96, ikinci sınıf kitabında 256, üçüncü sınıf kitabında 228 ve dördüncü sınıf kitabında ise 257 etkinlik yer almaktadır

Veri Toplama Araçları

Araştırmada ilkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme açısından değerlendirilmesinde “Torrance Yaratıcı Düşünme Testi”nin sözel bölümü temel alınmıştır. Torrance Yaratıcı Düşünme Testi sözel bölümünde akıcılık, esneklik ve orijinallik olmak üzere üç ölçüt bulunmaktadır. Akıcılık, üretilen düşüncenin, yapılan yeniliğin veya sıra dışı kullanımın sayısıdır. Esneklik, üretilen düşüncede, yapılan yeniliklerde kullanılan yaklaşım sayısı ve sıra dışı kullanıma ilişkin kategori sayısıdır. Özgünlük ise sıra dışı değişiklik ve kullanım sayısını ifade eder (Torrance, 1962). Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumu bu üç ölçüte göre değerlendirilmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin çalışma kitaplarındaki etkinliklere ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Bu teknikte araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir

(Ekiz, 2009). Araştırmada yapılacak yarı yapılandırılmış görüşme için araştırmacı tarafından görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan sorularla ilgili üç konu alanı uzmanının görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda sorulara son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler yaratıcı düşünme becerisi açısından “doküman incelemesi” yöntemiyle analiz edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Bu yöntem, resmi ya da özel kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinde yararlanılan bir veri toplama yöntemidir. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi, tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Ekiz, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmada ilkokul 1-4. Sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler akıcılık, esneklik ve orijinallik özelliklerine sahip olma durumlarına göre iki ayrı araştırmacı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Araştırmacıların her ikisi tarafından bu üç özelliğe sahip olarak görülen etkinlikler yaratıcı düşünme becerisine yönelik olarak kabul edilmiştir. Daha sonra yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklerin ve bu etkinliklerin çeşitlerinin frekans dağılımı ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar tablolar halinde sunulmuştur. Bununla birlikte her sınıf düzeyindeki çalışma kitaplarından yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinlik örneklerine yer verilmiştir.

Ayrıca araştırmada sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmeler “temel düzey veri analizi”yle analiz edilmiştir. Bu tür analizde temel amaç, araştırmacı tarafından yapılan gözlem ve görüşmelere hiç etkide bulunmadan, yorumlamada bulunmadan ya da az bir şekilde yorumda bulunarak verileri ortaya koymaktır (Ekiz, 2009). Araştırmada sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler yazılı hale getirilmiştir. Öğretmenlerin sorulara verdikleri cevapların frekans dağılımı belirlenerek bu dağılımlar tablo haline getirilmiştir. Ayrıca tablodaki veriler öğretmenlerin ifadelerinden aynen alıntılar yapılarak desteklenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada ilkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler yaratıcı düşünme becerisi açısından akıcılık, esneklik ve orijinallik özelliklerine sahip olup olmama durumlarına göre incelenmiştir. Bu üç özelliğe sahip olarak görülen etkinlikler yaratıcı düşünme becerisine yönelik olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda kitaplardaki yaratıcı düşünme becerisine yönelik etkinliklerin frekans ve yüzde dağılımı belirlenmiştir. Etkinliklerin frekans ve yüzde dağılımına ilişkin elde edilen veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Yaratıcı Düşünme Becerisine Yönelik Etkinliklerin Frekans ve Yüzde Dağılımına İlişkin Veriler*

Sınıf	Toplam Etkinlik Sayısı	Yaratıcı Düşünme Becerisi Gerektiren Etkinlik Sayısı	%
1	96	42	43.75
2	256	84	32.81
3	228	107	46.92
4	257	106	41.24

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, 1-4. Sınıflar Türkçe dersi çalışma kitaplarında yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklerin yüzdesinin 32.81 ile 46.92 arasında değiştiği görülmektedir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, özellikle 1, 3 ve 4. sınıftaki kitaplarda yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklere yeterince yer verildiğini göstermektedir. Tablodaki veriler sınıflar açısından incelendiğinde en çok 3. sınıfta, en az ise 2. sınıfta yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklere yer verildiği görülmektedir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada öğrenci çalışma kitaplarındaki yaratıcı düşünmeye yönelik etkinliklerin çeşitleri belirlenmiştir. Birinci sınıf öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin çeşitlerine ilişkin frekans dağılımı Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Birinci Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerisine Yönelik Etkinliklerin Çeşitlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Etkinlik Çeşidi	f
Kelimelerden yeni cümleler üretme	10
Belirli bir konu hakkında açıklama, yorum, eleştiri, hayal ve isteklerini yazma	8
Belirli bir konuda bilgilendirici yazı, betimleme, anı, davetiye, diyalog vb. yazma	6
Kendisini başkasının yerine koyarak fikir üretme	5
Kelimelerden yararlanarak yazı, hikâye yazma	4
Görsellerle ilgili duygu, düşünce ve hayallerini yazma	3
Eksik bırakılan bir metni tamamlama	3
Duygu, düşünce, hayal ve çağrışımları resimle anlatma	3
Hecelerden yeni kelimeler üretme	1
Kendisini farklı bir durumda düşünerek fikir üretme	1
Belirli problemlere farklı bir çözüm yolu bulma	1
Metne farklı bir başlık bulma	1
Kelimelerin anlamlarını tahmin etme	1

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde birinci sınıf çalışma kitabında 13 çeşit yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliğe yer verildiği görülmüştür. Ayrıca tablodaki verilere göre birinci sınıfta en çok yeni cümleler üretme ve belirli bir konu hakkında farklı türlerde yazı yazma etkinliklerine yer verildiği ortaya çıkmaktadır. Araştırmada elde edilen bu bulgu, birinci sınıf çalışma kitabında yaratıcı düşünme becerisi açısından yeterince farklı çalışmalara yer verildiği şeklinde

yorumlanabilir. Birinci sınıf çalışma kitabında yer alan ve yaratıcı düşünme becerisi gerektiren örnek etkinlikler şu şekildedir:

- “Hayallerinizi gerçekleştiren bir uçurtmanız olsaydı ondan neler isterdiniz?”

- “Hayal ettiğiniz bir buluşu ve bu buluşu kullanacağınız yeri aşağıya yazınız”

- “Ela'nın yerinde siz olsaydınız arkadaşınıza neler söylediniz?”

- “Masal ve babaanne kelimelerinden yararlanarak bir hikâye yazınız.

- “Yavru civciv kardeşleriyle mutlu bir hayat sürüyordu. Büyüdükçe kardeşlerinden farklı olduğunu gördü. Sizce yavru ördek ve kardeşleri bu durumda neler hissetmiş olabilir?”

İkinci sınıf öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin çeşitlerine ilişkin frekans dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. İkinci Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerisine Yönelik Etkinliklerin Çeşitlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Etkinlik Çeşidi	f
Kelimelerden veya görsellerden yararlanarak yazı, hikâye, diyalog, çağrışım, paragraf, masal yazma	14
Belirli bir konuda bilgilendirici yazı, betimleme, anı, davetiye, şiir, mektup, slogan, kart, reklam yazısı, tebrik kartı yazma veya afiş hazırlama	12
Kelimelerden yeni cümleler üretme	10
Kendisini başkasının yerine koyarak fikir üretme	8
Duygu, düşünce, hayal ve çağrışımları resimle anlatma	5
Kelimelerden, metinden veya görsellerden yola çıkarak dörtlük	4

veya şiir yazma	
Neden-sonuç ilişkisi kurma	4
Kelimenin anlamını tahmin etme	3
Metne farklı bir başlık bulma	3
Belirli bir konu hakkında açıklama, yorum, eleştiri, hayal ve isteklerini yazma	3
Eksik bırakılan bir metni tamamlama	3
Kelimelerin bir harfini değiştirerek veya harflerden yararlanarak yeni kelimeler üretme	3
Metinle ilgili soru yazma ve cevaplama	3
Metnin başlığı, anahtar kelimeleri, görselleri vb. yararlanarak metnin içeriğini tahmin etme	2
Kendisini farklı bir durumda düşünerek fikir üretme	2
Tamamlanmış bir metnin sonrasını yazma	1
Belirli bir durum veya konuya yönelik soru yazma	1
Görsellerden yararlanarak karşılaştırma yapma	1
Belirli problemlere farklı bir çözüm yolu bulma	1
Belirli durumlarda olayların nasıl gelişeceğini tahmin etme	1
Hecelerden yeni kelimeler üretme	1
Bir ürünle ilgili sembol çizme	1
Çeşitli kelimelere yönelik sorular yazma	1
Kelimeleri kullanarak farklı başlıklar yazma	1

Tablo 4'teki verilere göre ikinci sınıf çalışma kitabında 24 çeşit yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliğe yer verilmiştir. Ayrıca tablodaki veriler ikinci sınıfta en çok kelimelerden ve görsellerden yararlanarak veya belirli bir konu hakkında farklı türlerde yazı yazma ve

kelimelerden cümle üretme etkinliklerine yer verildiğini göstermektedir. Bu bulgulara dayanarak ikinci sınıf çalışma kitabında yaratıcı düşünme becerisi açısından farklı çalışmalara yer verildiği söylenebilir. İkinci sınıf çalışma kitabında yer alan ve yaratıcı düşünme becerisi gerektiren örnek etkinlikler şu şekildedir:

- *Sarı ve kırmızı kelebeklerin lalenin teklifini kabul ettiğini düşününüz. Sizce olaylar nasıl gelişirdi? Yazınız.*

- *Aşağıdaki afişleri inceleyiniz. Siz de kitap yardımı için afiş hazırlayınız.*

- *Dinlediğiniz metinle ilgili iki soru ve bu soruların cevaplarını yazınız.*

- *Aşağıdaki fotoğrafı inceleyiniz. Atatürk'ün aklından geçebilecekleri düşünce balonuna yazınız.*

- *Bir ürün ürettiğinizi düşününüz. Bu ürünü nasıl pazarladınız? Aşağıdaki boşluğa yazınız.*

- *Aşağıdaki tablodan bir karakter adı ve bir yer seçiniz. Seçtiğiniz karakteri ve yeri kullanarak verilen zamanda geçen bir masal yazınız.*

Üçüncü sınıf öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin çeşitlerine ilişkin frekans dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Üçüncü Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerisine Yönelik Etkinliklerin Çeşitlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Etkinlik Çeşidi	f
Kelimelerden veya görsellerden yararlanarak yazı, hikâye, diyalog, çağrışım, paragraf yazma	25
Metne farklı bir başlık bulma	16
Belirli bir konuda bilgilendirici yazı, betimleme, anı, davetiye, şiir, mektup, slogan, kart, yazma veya afiş hazırlama	16
Duygu, düşünce, hayal ve çağrışımları resimle anlatma	15

Metnin başlığı, anahtar kelimeleri, görselleri vb. yararlanarak metnin içeriğini tahmin etme	9
Kelimelerden yeni cümleler üretme	8
Kelimelerden, metinden veya görsellerden yola çıkarak dörtlük veya şiir yazma	8
Kelimenin anlamını tahmin etme	7
Belirli problemlere farklı bir çözüm yolu bulma	3
Belirli bir konu hakkında açıklama, yorum, eleştiri, hayal ve isteklerini yazma	3
Kendisini başkasının yerine koyarak fikir üretme	3
Eksik bırakılan bir metni tamamlama	2
Bir durum veya olayla ilgili hikâye veya oyun yazma	2
Kendisini farklı bir durumda düşünerek fikir üretme	1
Tamamlanmış bir metnin sonrasını yazma	1
Yeni bir ürün tasarlama	1
Kelimelerin bir harfini değiştirerek yeni kelimeler üretme	1
Belirli bir durum veya konuya yönelik soru yazma	1

Tablo 5'teki verilere göre üçüncü sınıf çalışma kitabında 18 çeşit yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklere yer verilmiştir. Ayrıca tablodaki verilere göre üçüncü sınıfta en çok kelimelerden ve görsellerden yararlanarak yazı yazma veya belirli bir konuda yazı yazma ve metne farklı başlık bulma etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, üçüncü sınıf çalışma kitabında yaratıcı düşünme becerisi açısından farklı çalışmalara yer verildiğini göstermektedir. Üçüncü sınıf çalışma kitabında yer alan ve yaratıcı düşünme becerisi gerektiren örnek etkinlikler şunlardır:

- “Şiirin son dörtlüğünden hareketle Atatürk’ün insan sevgisini anlatan bir dörtlük yazınız.”

- “Okuduğunuz hikâyeyi devam ettirmeniz istenseydi nasıl devam ettirirdiniz?”

- “Bir uzay gemisinin kaptanı olduğunuzu düşünün. Arkadaşlarınızla birlikte uzayda araştırmalar yapmaktasınız. Bir gün dünyaya dönüş yolunda geminizin arıza yaptığını düşününüz. Hem de tam dünyaya iniş sırasında. Bu sorunu nasıl çözersiniz? Aşağıdaki boş alana bunun için bir öykü ya da kısa bir oyun yazınız”

- “Bir yağış türü olsaydınız ne olurdu? Nerelere yağardınız? Bu yerlerin resmini aşağıya çiziniz.”

- “Oyun, ebe ve kural kelimelerini kullanarak bir hikâye yazınız.”

Dördüncü sınıf çalışma kitabındaki etkinliklerin çeşitlerine ilişkin frekans dağılımı Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Dördüncü Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabındaki Yaratıcı Düşünme Becerisine Yönelik Etkinliklerin Çeşitlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Etkinlik Çeşidi	f
Kelimelerden, deyimlerden, ifadelerden yeni cümleler üretme	23
Kelimelerden veya görsellerden yararlanarak yazı, hikâye, masal, diyalog, çağrışım, paragraf yazma	21
Belirli bir konuda bilgilendirici yazı, betimleme, anı, davetiye, şiir, mektup, slogan, kart, duyuru yazma veya afiş, gazete hazırlama	15
Duygu, düşünce, hayal ve çağrışımları resimle anlatma	10
Kelimenin anlamını tahmin etme	10
Kelimelerden, metinden veya görsellerden yola çıkarak dörtlük veya şiir yazma	7

Kendisini başkasının yerine koyarak fikir üretme	7
Belirli problemlere farklı bir çözüm yolu bulma	5
Metne, belirli bir durum veya konuya yönelik soru yazma	4
Metne farklı bir başlık bulma	3
Belirli bir konu hakkında açıklama, yorum, eleştiri, hayal ve isteklerini yazma	3
Metnin başlığı, anahtar kelimeleri, görselleri vb. yararlanarak metnin içeriğini tahmin etme	2
Kendisini farklı bir durumda düşünerek fikir üretme	2
Eksik bırakılan bir metni tamamlama	2
Bir durum veya olayla ilgili hikâye veya oyun yazma	1
İcat tasarlama	1

Tablo 6'daki verilere göre, dördüncü sınıf öğrenci çalışma kitabında 16 çeşit yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklere yer verilmiştir. Ayrıca tablodaki veriler dördüncü sınıfta en çok cümle üretme ve belirli bir konuda yazı yazma etkinliklerine yer verildiğini göstermektedir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, dördüncü sınıf çalışma kitabında yaratıcı düşünme becerisi açısından farklı çalışmalara yer verildiğini ortaya koymaktadır. Dördüncü sınıf çalışma kitabında yer alan ve yaratıcı düşünme becerisi gerektiren örnek etkinlikler şunlardır:

- *Bir gazete muhabiri olduğunuzu düşününüz. Gazeteniz için "Anne-Baba Gözüyle Eski Oyunlar" isimli bir yazı yazacaksınız. Bunun için çevrenizdeki büyüklerden iki kişiyle röportaj yapmanız gerekiyor. Röportajda soracağınız soruları aşağıya yazınız.*

- İnsanlarla hayvanların rollerini değiştirdiğini düşünelim. Bu durumda yaşadığımız dünyada neler olurdu? Düşüncelerinizi aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

- Okuduğunuzu şiiri siz yazmış olsaydınız şiirde geçen hayvanların yerine hangi hayvanları koyardınız ve onların ne söylemelerini isterdiniz?

- Metindeki gibi sizin kullandığınız eşyalar da dile gelseydi hakkınızda neler söylerdi? Yazdıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Büyüyünce çalışmak istediğiniz meslek grubunun ilk harflerini dizelerin başında kullanarak bir şiir yazınız (akrostiş).

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin ilkökul 1-4. sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumuna ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin etkinliklere ilişkin görüşleri aşağıda açıklanmıştır.

Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Yaratıcı Düşünme Becerisini Geliştirmesine Yönelik Görüşleri

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirmesine yönelik görüşleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine ilişkin ifadelerin frekans dağılımı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. *Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Yaratıcı Düşünme Becerisini Geliştirmesine Yönelik Görüşlerinin Frekans Dağılımı*

Görüşler	f
Etkinlikler yaratıcı düşünme becerisini geliştirme açısından yeterli	8
Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilecek farklı etkinlikler var.	6
Etkinlikler öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini sağlamıyor.	4
Yaratıcı düşünme gerektiren etkinliklerin sayısı yeterli değil.	3
Etkinlikler yaratıcı düşünmeyi geliştirmiyor.	2

Tablo 7’deki verilere göre öğretmenlerin yarısından fazlası ilkökul 1-4. sınıflardaki etkinlikleri yaratıcı düşünme becerisini geliştirecek nitelikte görmektedirler. Öğretmenler etkinliklerin yaratıcı düşünme açısından yeterli olduğunu ve kitaplarda bu beceriyi geliştirecek farklı etkinlikler olduğunu ifade etmektedirler. Öğretmenlerin yarısından az bir kısmı ise yaratıcı düşünme gerektiren etkinliklerin sayısının yeterli olmadığını ve bu beceriyi geliştirecek nitelikte olmadığını ifade etmiştir. Bu konuya ilişkin 3 ve 8. katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Çalışma kitabındaki etkinlikler öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirme açısından bence yeterli. Çocuklar bu etkinliklerle farklı düşünüyorlar. Çünkü etkinlikler buna yönelik hazırlanmış. Çocuğun etkinlikte bir şey üretmesi gerekiyor.” (Ö, 3)

“Etkinlikler bu beceriyi pek geliştirmiyor. Çocukların seviyesinin üstünde etkinlikler. Bu yüzden çocuklar zorlanıyorlar. Bence yaratıcı düşünme gerektiren etkinlikler daha fazla olmalı” (Ö, 8)

Sınıf Öğretmenlerinin Yaratıcı Düşünme Becerisi Gerektiren Etkinliklerde Öğrencilerin Ortaya Koydukları Ürünlere Yönelik Görüşleri

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklerde ortaya koydukları ürünlere yönelik görüşlerinin frekans dağılımı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. *Sınıf Öğretmenlerinin Yaratıcı Düşünme Becerisi Gerektiren Etkinliklerde Öğrencilerin Ortaya Koydukları Ürünlere Yönelik Görüşlerinin Frekans Dağılımı*

Görüşler	f
Özgün ürünler ortaya çıkıyor.	7
Ortaya konulan ürünler istenilen özellikleri taşıyor.	6
Çok sayıda ürün ortaya çıkıyor.	5
Çok çeşitli ürünler ortaya konuyor.	4
Ortaya çıkan ürünler yeterli düzeyde değil.	4
Ürünlerde benzer görüşler ortaya çıkıyor.	2

Tablo 8’e göre, sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası çalışma kitaplarında yaratıcı düşünme gerektiren etkinlikler sonunda ortaya konulan ürünleri özgün, istenilen özellikleri taşıyan, çok sayıda ve çeşitli ürünler olarak görmektedirler. Öğretmenlerin yarısından az bir kısmı ise ortaya çıkan ürünlerin yeterli olmadığını ve etkinlikler

sonunda benzer ürünler ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bu konuya ilişkin 9 ve 1. katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Etkinlikler sonunda özgün ürünler ortaya çıkıyor. Çoğu zaman benim aklıma gelmiyor yazdıkları. Yaptıklarının istediğim özellikleri taşıdığını söyleyebilirim.” (Ö, 9)

“Etkinliklerin sonunda benzer görüşler ortaya çıkıyor. Çok yaratıcı düşünmüyorlar. Etkinliklerde özgün fikirler pek göremiyorum” (Ö, 1)

Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Yaratıcı Düşünme Becerisi Gerektiren Etkinlikleri Yaparken Öğrencilerin Yaşadıklarına İlişkin Görüşleri

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin öğrenci çalışma kitaplarındaki yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinlikleri yaparken öğrencilerin yaşadıklarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine ilişkin ifadelerin frekans dağılımı Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Yaratıcı Düşünme Becerisi Gerektiren Etkinlikleri Yaparken Yaşadıklarına İlişkin Görüşlerinin Frekans Dağılımı

Görüşler	f
Çocuklar etkinliklerini yaparken eğleniyorlar.	7
Etkinlikler çocukları istekli hale getiriyor.	6
Etkinliklerde farklı fikirler ortaya koymak onları mutlu ediyor.	6
Birbirleriyle yarışıyorlar.	6
Çocuklar etkinlikleri yaparken sıkılıyorlar.	5
Çocuklar etkinlikleri yaparken zorlanıyorlar.	3

Tablo 9'daki verilere göre, öğretmenlerin yarısından fazlası öğrencilerin yaratıcı düşünme gerektiren etkinlikleri yaparken eğlendiklerini ve istekli hale geldiklerini ifade etmektedirler. Ayrıca öğrencilerin etkinlikleri yaparken mutlu oldukları ve birbirleriyle yarıştıkları söylenebilir. Öğretmenlerin yarısından az bir kısmı ise öğrencilerin etkinlikleri yaparken sıkıldıklarını ve zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak 12 ve 2. katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Etkinlikler çocukların farklı düşüncelerini sağladığı için yaparken eğleniyorlar. Tabii bazen de birbirleriyle yarışıyorlar. Etkinliklerin genel olarak ilgilerini çektiğini söyleyebilirim.” (Ö, 12)

“Öğrenciler etkinlikleri yaparken sıkılıyorlar. Bence etkinlikler çok tekrar etmiş. Böyle olunca çocuklar yeni bir şeyler de üretmiyorlar.” (Ö, 2)

Sınıf Öğretmenlerinin Yaratıcı Düşünme Becerisi Gerektiren Etkinliklerin Uygulanmasında Karşılaştıkları Sorunlar

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklerin uygulanmasında karşılaştıkları sorunlar belirlenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine ilişkin ifadelerin frekans dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. *Sınıf Öğretmenlerinin Yaratıcı Düşünme Becerisi Gerektiren Etkinliklerin Uygulanmasında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Frekans Dağılımı*

Görüşler	f
Herhangi bir sorun yaşamıyorum.	6
Zaman sıkıntısı	5
Sınıf mevcudunun fazla olması	4
Etkinlikleri velilerin yapmaları	3
Öğrencilerin gelişim düzeylerinin düşük olması	2
Etkinliklerin öğrencilerin düzeylerinin üzerinde olması	1

Tablo 10'daki verilere göre, sınıf öğretmenlerinin yarısı çalışma kitaplarındaki etkinliklerin uygulanmasıyla ilgili herhangi bir sorun yaşamadıkları görülmektedir. Öğretmenlerin diğer yarısı ise zaman sıkıntısı, sınıf mevcudu, veli yardımı, öğrencilerin gelişim düzeyleri ve etkinliklerin düzeyleri konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak 6 ve 11. Katılımcının görüşleri şu şekildedir:

“Herhangi bir sorun yaşamıyorum. Öğrencilerim etkinliklerde zorlanmıyorlar. Farklı fikirler üretiyorlar. (Ö, 6)

“En çok yaşadığım sorun zaman sıkıntısı. Öğrencilere etkinlikler için çok zaman veremiyorum. Bence bu yaratıcı düşüncelerini engelliyor. Öğrenciler az zamanda farklı fikirler üretmiyorlar.”(Ö, 18)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada ilkokul 1-4. sınıflar Türkçe dersinde okutulan öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler yaratıcı düşünme becerisi açısından incelenmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar, 1, 3 ve 4. sınıf çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaklaşık yarısına yakının yaratıcı düşünme becerisine yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada elde edilen bu sonuç, çalışma kitaplarında yaratıcı düşünme becerisi gerektiren etkinliklere yeterince yer verildiğini göstermektedir. Ayrıca kitaplarda yaratıcı düşünme becerisine yönelik farklı etkinliklere yer verilmiştir. İkinci sınıf çalışma kitabında diğer sınıflardaki çalışma kitabına göre daha az sayıda etkinlik yer almasına rağmen en fazla çeşitli etkinliklere bu sınıf düzeyinde yer verilmiştir.

Araştırmada incelenen çalışma kitaplarında en çok kelimelerden, deyimlerden, ifadelerden yeni cümleler üretme, kelimelerden veya görsellerden yararlanarak yazı, hikâye, diyalog, çağrışım, paragraf, masal yazma, belirli bir konu hakkında açıklama, yorum, eleştiri, hayal ve isteklerini yazma, bilgilendirici yazı, betimleme, anı, davetiye, şiir, mektup, slogan, kart, reklam yazısı, tebrik kartı yazma veya afiş hazırlama, kelimelerden veya görsellerden yararlanarak yazı, hikâye, masal, diyalog, çağrışım, paragraf yazma ve metne farklı bir başlık bulma gibi etkinliklere yerilmiştir. Bununla birlikte kitaplarda kendisini başkasının yerine koyarak fikir üretme, duygu, düşünce, hayal ve çağrışımları resimle anlatma, kelimelerden, metinden veya görsellerden yola çıkarak dörtlük veya şiir yazma, neden-sonuç ilişkisi kurma, eksik bırakılan bir metni tamamlama, metinle ilgili soru yazma ve cevaplama, kendisini farklı bir durumda düşünerek fikir üretme, eksik bırakılan bir metni tamamlama, kelimelerin bir harfini değiştirerek veya harflerden

yararlanarak yeni kelimeler üretme gibi yaratıcı düşünme gerektiren birçok etkinlik çeşidine yer verilmiştir.

Edgar ve diğerlerine (2008) göre yaratıcı düşünme yeni ya da orijinal bir şeyler üretmeyi gerektirir. Bu durum esnek olma, orijinal düşünme, hayal edebilme, dinleme, düşünme, ilişki kurma gibi birçok becerinin koordinasyonunu gerektirir. Çalışma kitaplarında yer alan çeşitli etkinlikler öğrencilerin yeni bir şeyler üretmelerine olanak sağlayan etkinliklerdir. Bu etkinliklerle öğrenciler yaratıcı düşünme süreci için gerekli olan hayal kurma, orijinal düşünme ve ilişki kurma gibi bilişsel süreçleri gerçekleştirirler.

Çalışma kitaplarında öğrencilerin problem çözme becerilerini de geliştirecek farklı etkinliklere yer verilmiştir. Yaratıcı düşünme ve problem çözme birbiriyle ilişkili iki önemli düşünme becerisidir. Yaratıcı kişiler aynı zamanda iyi birer problem çözücüdürler (Bekci ve Erdoğan, 2007). Connors'a (2010) göre çocuklara içinde problemin olduğu bir metin okumak ve sonrasında bu problemin çözümüne yönelik tartışma ortamı oluşturma gibi etkinlikler öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirir.

Ayrıca çalışma kitaplarında öğrencilerin belirli bir konu, olay veya durum hakkında eleştiri yapmalarını sağlayacak etkinliklere de yer verilmiştir. Yaratıcı ve eleştirel düşünme araştırmacı, sorgulayıcı düşünme türleridir. Yaratıcı düşünebilen kişiler aynı zamanda olay ya da durumlara eleştirel bakabilen kişilerdir (Gök ve Erdoğan, 2011). Kitaplarda eleştirel düşünme becerisine yönelik etkinliklere yer verilmesi öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirebilir.

Çalışma kitaplarında yer alan etkinlik çeşidinden biri de metinle ilgili yaptırılan tahmin etkinlikleridir. Bu tür okunan bir metnin

öncesine veya sonrasına yönelik tahminlerde bulunma, hikâyeyi okurken belli yerlerde durma ve sonrasında neler olabileceğini sorma vb. etkinlikler öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir (Connors, 2010).

Öğrencilerin yaratıcı düşünme becerileri; düşünme, hatırlama, neden-sonuç ilişkisi kurma, merak etme, keşfetme ve özgürce kendini ifade etme vb. niteliklerin yer aldığı okuma ve yazma etkinlikleri ile geliştirilebilir. Okuma ve yazma etkinlikleri, yaratıcı düşünmeyi geliştiren yaratıcı etkinlikler ile ilişkilidir. Bunun nedeni okuma ve yazmanın genellikle eleştirel, analitik ve kendini ifade edebilme becerilerini gerektirmesidir (Wang, 2011). Çalışma kitaplarında okuma ve yazma becerisine yönelik bu tür etkinliklere yer verilmesi öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirebilir.

Çalışma kitaplarında yer alan etkinlikler genel olarak öğrencilerin farklı düşünmesine ve var olan öğeleri kullanarak yeni bir şeyler üretmesine olanak sağlayan etkinliklerdir. Etkinlikler tek ve basit bir cevabı olan etkinlikler değildir. Edgar ve diğerlerine göre (2008) öğrenme ve öğretme sürecinde basit ve tek doğru cevap gerektiren etkinlikler yerine öğrencileri düşünmeye zorlayan etkinliklere yer verilmesi öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilir.

Araştırmada çalışma kitaplarındaki etkinliklerle ilgili elde edilen bulgular Erdoğan (2007) tarafından yapılan araştırmayla tutarlılık gösterirken, Durukan (2008) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermemektedir. Erdoğan (2007) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim üçüncü sınıf Türkçe dersi çalışma kitabındaki etkinliklerin daha çok yaratıcı düşünme, akıl yürütme ve öz değerlendirme becerisine yönelik olarak hazırlandığı ortaya konmuştur.

Durukan (2011) tarafından 7. Sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabı üzerinde yapılan araştırmada ise öğrenci çalışma kitaplarında; okunanlardan hareketle kurgulama yapma, tahminlerde bulunma, sebep-sonuç ve amaç-sonuç ilişkisi kurma gibi üst düzey zihinsel becerilere yönelik etkinliklere yeterince yer verilmediği ortaya konmuştur. Durukan (2011) tarafından yapılan araştırmada üç farklı yayınevine ait öğretmen kılavuz kitabı ve çalışma kitapları incelenmiştir. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı'nın kitapları dışında özel yayınevlerinin kitapları da okutulmaktadır. Araştırmada incelenen kitapların istenilen nitelikte olmamasının araştırma sonucunda etkili olduğu düşünülebilir. Bu araştırmada ise yalnızca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan kitaplar incelenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine yönelik olma durumuna ilişkin sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlasının görüşlerinin olumlu olduğunu, yarısından az bir kısmının görüşlerinin ise olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma kitaplarındaki etkinlikler Türkçe öğretim programına uygun olarak yapılandırmacı yaklaşım kapsamında hazırlanmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçiren, günlük yaşamlarıyla ilişki kurmalarını sağlayan, düşünme becerilerine ve uygulamaya yönelik etkinliklere yer verilir. Bu bağlamda hazırlanan etkinlikler hem öğrencilerin ilgisini çeker hem de onların yaratıcı düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirir. Etkinliklerin bu özelliklere sahip olmasının öğretmenlerin görüşlerini etkilediği söylenebilir. Ayrıca araştırmada öğretmenlerin yarısından az bir kısmı çalışma kitaplarındaki etkinliklere ilişkin olumsuz görüşler ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu görüşlerinde sınıf mevcutlarının

fazla olması, öğrencilerin gelişim düzeylerinin düşük olması ve velilerin yeterince bilinçli olmaması gibi nedenler etkili olabilir. Nitekim öğretmenler çalışma kitaplarındaki etkinliklerle ilgili zaman sıkıntısı, sınıf mevcudu, veli yardımı ve öğrencilerin gelişim düzeylerinin düşük olması gibi sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında, Türkçe dersi çalışma kitaplarındaki etkinliklerle öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisinin daha etkili bir şekilde geliştirilebilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılması, etkinliklerin uygulanmasıyla ilgili zaman sıkıntısının giderilmesi, velilerin çocuklarının gelişimine ve etkinliklerin yapılmasına nasıl destek olacakları konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca araştırma sonucunda, sonraki araştırmalara yönelik olarak Türkçe dersi çalışma kitaplarıyla öğrenim gören öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin ölçülmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktamış, H. ve Ergin, Ö. (2006). Fen Eğitimi ve Yaratıcılık, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 77-83.
- Bekci, B. ve Erdoğan, T. (2007). Öğretmen Adaylarının Problem Çözme Becerileri ve Yaratıcı Düşünme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı İçerisinde (s. 275-281). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bowkett, S. (2009). Countdown to creative writing: step by step approach to writing techniques for 7–12 years. Oxon: Routledge.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Connors, A. F. (2010). Teaching creativity. USA: Whitmore Publishing.
- Durukan, E. (2011). 7. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Türkçe Programının Okuma Hedef/Kazanımlarına Göre Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4 (19), 420-428.
- Eason, R., Giannangelo, D. M. ve Franceschini, L. A. (2009). A Look at Creativity in Public and Private Schools. Thinking Skills and Creativity, 4, 130–137.
- Edgar, D. W., Faulkner, P., Franklin, E., Knobloch, N. A. ve Morgan, A. C. (2008). Creative Thinking: Opening Up a World of Thought, Techniques: Connecting Education & Careers, 1, 46-49.
- Ekiz, D. (2009). Araştırma Yöntemleri, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Emir, S., Erdoğan, T. ve Kuyumcu, A. (2006). Türkçe Öğretmenliği Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Düzeyleri ile Sosyo-Kültürel Özelliklerinin İlişkisi, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1), 73–87.
- Emir, S., Ateş, S., Aydın, F., Bahar, M., Durmuş, S., Polat, M. & Yaman, H. (2004). Öğretmen Adaylarının Yaratıcılık Düzeyleri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (9), 105–116.
- Erdoğan, T. (2007). İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabının Yapılandırmacı Yaklaşımına

- Uygunluğu, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (14), 163-172.
- Göçer, A. (2010). İlköğretim İkinci Kademedeki Kullanılan Türkçe Öğrenci Çalışma Kitaplarının İşlevselliğinin Belirlenmesi, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5 (4), 1116-1134.
- Göçer, A. (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 197-210.
- Göçer, A. (2007). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Açısından İncelenmesi, *Dil Dergisi*, 137, 30-46.
- Gök, B. ve Erdoğan, T. (2011). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı Düşünme Düzeyleri ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44 (2), 29-51.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB. (2009). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/27449_0.html adresinden 21 Ekim 2012 tarihinde edinilmiştir.
- Öncü, T. (2003). Torrance Yaratıcı Düşünme Testleri-Şekil Testi Aracılığıyla 12-14 Yaşları Arasındaki Çocukların Yaratıcılık Düzeylerinin Yaş ve Cinsiyete Göre Karşılaştırılması, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43 (1), 221-237.

- Piirto, J. (2009). The personalities of creative writers. In S. B. Kaufman, J. C. Kaufman (Eds.), *The psychology of creative writing*. New York: Cambridge University Press.
- Rao, D. B. ve Prasad, S. S. (2009). *Creative thinking of school students*. Delhi: Sachin Printers.
- Sternberg, R. J. (2003). Creative Thinking in the Classroom, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 47(3), 325-338.
- Taylor, L. D. (2008). *Creative Thinking and Worldviews in Romania*, Doctor of Philosophy, University of Nevada, Reno.
- Thorne, M. (2010). A Comparison of Student Experiences in Focused and General Creative Writing Mas. *The International Journal for the Practice and Theory of Creative Writing*, 6 (3), 223-229.
- Torrance, E. P. (1962). *Guiding creative talent*. USA: Prentice-Hall.
- Wang, A. Y. (2011). Exploring the Relationship of Creative Thinking to Reading and Writing, *Thinking Skills and Creativity*, 7 (1), 38-47.
- Yaman, S ve Yalçın, S. (2005). Fen Bilgisi Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Yaratıcı Düşünme Becerisine Etkisi, *İlköğretim-Online*, 4(1), 42-52.
- Yıldırım, R. (1998). *Yaratıcılık ve Yenilik*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.